

VOORSTEL

Bescherming en waardigheid voor het Nationaal Monument op de Dam

onsmonument.nl | info@onsmonument.nl | Mei 2026

ons

monument.nl

1. Samenvatting

Op de Dam in Amsterdam staat het heiligste symbool van ons land: het Nationaal Monument. Het herdenkt de meer dan 200.000 landgenoten die stierven in en door de Tweede Wereldoorlog: Joden, Roma en Sinti, LHBTI'ers, verzetsmensen, slachtoffers uit voormalig Nederlands-Indië en militairen die ver van huis hun leven lieten.¹

Dit monument staat er zonder bescherming en zonder gedragsregels. Er is niemand die uitlegt wat bezoekers zien. Er is geen enkel fysiek signaal dat dit een bijzondere plek is die bijzondere omgang vraagt. Wie op de Dam loopt, ziet het dagelijks: toeristen op de treden, rugzakken leunend tegen de pyloon, selfies gemaakt alsof het een stuk straatmeubilair is.

Dat kan en moet anders.

Onsmonument.nl vraagt om twee concrete maatregelen:

- Een permanente beschermingszone rondom het monument. Hierbij kan gedacht worden aan een laag hek met daarbinnen gras, water, kiezel of een combinatie.
- Gedragsregels die het hele jaar gelden.

Dit voorstel legt uit waarom die maatregelen noodzakelijk zijn, hoe ze er concreet uitzien, welke argumenten eraan ten grondslag liggen en wat de te verwachten tegenwerpingen zijn. Om dit te realiseren is er een petitie gestart die te tekenen is via onsmonument.petities.nl. De petitie moet laten zien dat er veel draagvlak is voor dit voorstel en het realiseren van de aanpassingen.

2. De Dam: een plek met geschiedenis

De Dam is geen willekeurig plein. In de dertiende eeuw legden de eerste bewoners hier een dam in de rivier de Amstel, en rondom die dam groeide een handelsstad uit tot een wereldstad². Eeuwenlang was de Dam het economische en bestuurlijke hart van Amsterdam met het stadhuis, nu het Koninklijk Paleis, als de blikvanger.

Maar de Dam heeft ook een donkere bladzijde. Tijdens de bezetting in de Tweede Wereldoorlog nam nazi-Duitsland het Koninklijk Paleis in gebruik als zetel van de bezettende autoriteiten. Op 7 mei 1945, slechts twee dagen nadat Duitsland de capitulatie had getekend, opende de *Kriegsmarine* vanuit hun steunpunt in de Groote Club het vuur op feestvierende Amsterdammers op de Dam. Er vielen 32 doden en meer dan honderd gewonden.³

Die schietpartij was de vonk die van de Dam een herdenkingsplek maakte. Al op 9 mei 1945 hield het Amsterdamse gemeentebestuur hier de eerste dodenherdenking: één minuut stilte voor de gevallen. Kort daarna namen twee oud-militairen het initiatief voor een permanent nationaal monument. Dat verzoek vond snel gehoor.⁴

¹Nationaal Comité 4 en 5 mei, De doden tellen. Slachtofferaantallen van de Tweede Wereldoorlog en sindsdien, 2e herziene druk (Amsterdam, 2016). CBS-schatting: 210.000 directe oorlogsslachtoffers (CBS Maandschrift, 1948); NIOD-schatting: ca. 250.000. Zie: niod.nl/nl/veelgestelde-vragen/verlies-aan-mensenlevens-cijfers

² Amsterdam Museum, geschiedenis van de Dam. Zie <https://www.amsterdammuseum.nl/tentoonstelling/geschiedenis-van-de-dam/12469>

³ Stichting Memorial voor Damslachtoffers 7 mei 1945, Schietpartij op de Dam. Zie <https://de-dam-zevenmei1945.nl/nl/>

⁴Nationaal Comité 4 en 5 mei / Stichting Memorial voor Damslachtoffers 7 mei 1945. Op 7 mei 2016 onthuld door burgemeester Eberhard van der Laan. De namen van 32 slachtoffers zijn gezandstraald in granieten stenen in de bestrating van de Dam. Zie: 4en5mei.nl

3. Het monument: hoe het er kwam en wat het betekent

3.1 Het tijdelijke monument (1947)

In afwachting van een definitief monument verscheen in 1947 op het Damplantsoen een tijdelijke halfronde bakstenen muur met elf nissen. In elke nis stond een urn met aarde van fusilladeplaatsen en erebegraafplaatsen uit een van de toenmalige elf Nederlandse provincies.⁵

Die urnen zijn geen symbolen in de abstracte zin. Ze zijn letterlijk de grond van het offer: aarde die ooit doordrenkt was met het bloed van gefusilleerde verzetsstrijders en gedeporteerde burgers.

Eén nis ontbrak aanvankelijk en dat was die van het voormalige Nederlands-Indië. Dat veroorzaakte terechte verontwaardiging bij de Indische gemeenschap. Op 29 april 1950 werd het hersteld. Een urn met aarde van 22 erevelden uit voormalig Nederlands-Indië werd bijgezet.

3.2 De financiering: een volksmonument

Voor het definitieve monument werd een nationale inzamelingsactie opgezet. Nederlanders konden symbolisch een stukje van het Damplantsoen kopen voor 50 cent per vierkante centimeter. Er werd circa 2,2 tot 2,5 miljoen gulden opgehaald⁶. Dat was minder dan gehoopt maar genoeg om iets belangrijks aan te kunnen tonen. Dit monument was van het volk. Niet van de overheid en niet van een commissie maar van de mensen die hadden verloren.

3.3 De ontwerpers

Het definitieve monument werd ontworpen door twee grote namen: beeldhouwer John Rådecker (1885–1956) en architect J.J.P. Oud (1890–1963). Rådecker was een van de toonaangevende Nederlandse beeldhouwers van zijn tijd en stond bekend om monumentale menselijke figuren met een sterke emotionele lading. Helaas raakte hij ernstig ziek tijdens het ontwerpproces. Zijn zonen Han en Jan Willem namen delen van het werk over; Jan Willem vervaardigde de twee leeuwenfiguren.⁷

Oud was een van de grondleggers van het Nederlandse modernisme en medeoprichter van kunstbeweging De Stijl. Hij ontwierp de architectonische structuur én de inpassing van het monument in de openbare ruimte van de Dam. Zijn centrale keuze is een belangrijke voor het doel van dit voorstel en de petitie. Namelijk dat er bewust geen omheining of afscheiding rondom of bij het monument zou worden gerealiseerd. De overweging hiervoor was dat het monument onderdeel moest zijn van de Dam als leven stadsplein⁸.

Het ontwerp stuitte op weerstand. De Centrale Commissie voor Oorlogs- of Vredesgedenktekens bracht in december 1950 een negatief advies uit waarbij alleen museumman Willem Sandberg het plan steunde. Minister van Onderwijs Theo Rutten

⁵Nationaal Comité 4 en 5 mei, 4en5mei.nl/oorlogsmonumenten/zoeken/1621; Wikipedia, 'Nationaal Monument op de Dam', nl.wikipedia.org

⁶MAX Vandaag, Sinds 4 mei 1956 staat het Nationaal Monument op de Dam: zo is het gegaan rondom de onthulling door koningin Juliana, publicatiedatum 4 mei 2026. Zie <https://www.maxvandaag.nl/sessies/themas/terug-naar-toen/4-mei-1956-onthulling-van-het-nationaal-monument-op-de-dam/>

⁷Historiek.net, 'Het Nationaal Monument op de Dam: geschiedenis en symboliek', historiek.net/nationaal-monument-op-de-dam/42429; Wikipedia, 'Nationaal Monument op de Dam'

⁸Oneindig Noord-Holland, Nationaal Monument op de Dam. Publicatiedatum 8 juni 2016. Zie <https://onh.nl/verhaal/het-nationaal-monument-op-de-dam>

negeerde het advies en keurde het ontwerp in februari 1951 toch goed. Rådecker overleed op 10 januari 1956 slechts vier maanden voor de onthulling van zijn monument.

3.4 Onthulling op 4 mei 1956

Op 4 mei 1956 onthulde koningin Juliana het Nationaal Monument. De urnen die tijdelijk waren opgeslagen in de Nieuwe Kerk, werden overgebracht naar de veertien nissen in de urnenmuur. De radio zond de ceremonie live uit.

Vanaf 1961 werd het monument de vaste locatie van de Nationale Dodenherdenking. Niet alleen voor de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog maar voor *alle* Nederlanders die in oorlogen hun leven lieten.

3.5 Wat je ziet — en wat het betekent

Het monument bestaat uit drie onderdelen:

- De pyloon: een 22 meter hoge zuil van wit travertijnsteen. Aan de voorzijde beeldhouwwerken van menselijke figuren: geketende mannen als symbool van het bezette volk, een bebaarde man met honden (intellectuelenverzet), een man met opgeheven armen (arbeidsverzet), en bovenaan een vrouwenfiguur met kind en krans als symbool voor overwinning en vrede. Aan de achterkant reliëfs van vliegende duiven.
- De urnenmuur: een halfronde muur achter de pyloon met veertien nissen, elk met een urn gevuld met aarde van fusilladeplaatsen en erebegraafplaatsen. Elf nissen voor de toenmalige provincies, drie voor voormalig Nederlands-Indië, Suriname en de Nederlandse Antillen.
- De leeuwen: twee leeuwenbeelden op ronde sokkels voor het monument, gemaakt door Jan Willem Rådecker. Symbool voor onverzettelijkheid en waakzaamheid.

Op de pyloon staan ook teksten. Aan de voorzijde een Latijns vers van classicus J.P. Meerwaldt: *'Hier, waar het hart des vaderlands is, moge het herinneringsteken, dat de burgers in het binnenste hunner harten dragen, schouwen tot de sterren Gods.'* Boven de urnen staat een vers van dichter Anthonie Donker: *'Aarde, door het offer gewijd, samengebracht uit gans het land, teken tot in verren tijd van heugenis en vasten band.'* Op de binnenzijde van de urnenmuur staat een gedicht van Adriaan Roland Holst.⁹

Het travertijn, de mooie witte kalksteen, bleek een kwetsbare keuze voor het Nederlandse klimaat. Regen, vorst en temperatuurwisselingen vraten aan de steen. Al negen jaar na de opening was de eerste restauratie nodig. In 1995 viel een brokstuk van het monument, wat aanleiding gaf tot een complete demontage: alle stenen platen werden verwijderd, de bakstenen kern van de pyloon werd vervangen door beton, en de beeldhouwwerken werden behandeld met beschermende acrylhars. De laatste grote onderhoudsbeurt vond plaats van mei tot december 2022.¹⁰

⁹Oorlogsgravenstichting, oorlogsgravenstichting.nl/monumenten/amsterdam-nationaal-monument-op-de-dam; Nationaal Comité 4 en 5 mei, 4en5mei.nl

¹⁰Wikipedia, 'Nationaal Monument op de Dam'; Historiek.net, historiek.net/nationaal-monument-op-de-dam/42429

4. De Nationale Dodenherdenking: het middelpunt van nationaal verdriet

Elk jaar op 4 mei is het Nationaal Monument het centrum van de meest plechtige nationale ceremonie die Nederland kent. Om 18.50 uur begint een bijeenkomst in de Nieuwe Kerk. Om 19.50 uur verlaten de Koning en Koningin het Paleis op de Dam. Kransen worden gelegd namens alle burgers van Nederland gevolgd door kransen voor specifieke groepen slachtoffers. Om 20.00 uur valt heel Nederland twee minuten lang stil.¹¹

Die stilte is niet zomaar een traditie. Ze is een collectieve daad van herinnering. Twee minuten lang staat het land stil dankzij de mensen die hiervoor het ultieme offer hebben gegeven.

Het incident van 2010

Op 4 mei 2010 liet de kwetsbaarheid van de plek zich pijnlijk voelen. Tijdens de twee minuten stilte begon een man aan de Rokinzijde luid te schreeuwen. In de menigte van tienduizenden mensen sloeg de paniek toe. Dranghekken werden omvergeduwd, 63 mensen raakten gewond en de koninklijke familie werd in veiligheid gebracht. De man werd aangehouden en veroordeeld tot 16 maanden celstraf, waarvan 8 voorwaardelijk.¹²

Sindsdien wordt de Dam ingedeeld in compartimenten om bij paniek verdrukking te voorkomen. Elk jaar geldt er een gemeentelijke noodverordening. In sommige jaren was het aantal bezoekers op de Dam beperkt en gold er een reserveringssysteem.

5. De huidige situatie: een monument zonder bescherming

Buiten 4 mei is er niets. Geen hek, geen toezicht, geen gedragsregels, geen uitleg, geen context. Het monument is het hele jaar volledig vrij toegankelijk. Er is een tijdelijk hek dat rond de herdenking wordt geplaatst en ook dat is er maar een paar dagen per jaar.

Het gevolg is zichtbaar voor iedereen die over de Dam loopt. Toeristen zitten op de treden. Kinderen klimmen op de pyloon. Rugzakken liggen tegen de urnenmuur. Niemand weet wat ze zien. Er is geen enkel signaal dat dit een bijzondere plek is die ook een bijzondere omgang vraagt.

In recente jaren, waaronder op 4 mei 2026, is het monument bovendien meerdere keren beklad in het kader van protestacties. Elk incident leidde tot verontwaardiging, maar niet tot structurele actie.

6. Het probleem: geen bescherming, geen regels

6.1 Geen fysieke bescherming

Er is geen permanente fysieke afscheiding. Buiten de herdenkingsperiode is er geen enkel fysiek signaal dat deze plek anders is dan een willekeurig stadsplein.

¹¹Wikipedia, 'Nationale Dodenherdenking'; Nationaal Comité 4 en 5 mei, 4en5mei.nl

¹²Noodverordening gemeente Amsterdam (jaarlijks uitgevaardigd voor de Nationale Dodenherdenking); Wikipedia, 'Nationale Dodenherdenking 2010'. Het gerechtshof veroordeelde de man tot 16 maanden celstraf, waarvan 8 voorwaardelijk; bevestigd door de Hoge Raad in 2013.

6.2 Geen gedragsregels

Er bestaan geen gedragsregels voor het gebruik van de ruimte rondom het monument buiten de directe herdenkingsperiode. Er is geen verbod op zitten tegen het monument, klimmen op de terrassen of andere vormen van gebruik die afbreuk doen aan de waardigheid van de plek. Zoals ook al eerder geconstateerd in dit stuk was dit eigenlijk ook de bedoeling. De norm dat dit een bijzondere plek is, wordt nergens gesteld en nergens gehandhaafd.

7. Het voorstel: twee concrete maatregelen

7.1 Maatregel 1: Een permanente beschermingszone

Wij stellen voor om een sobere, elegante afscheiding te realiseren op enige afstand van het monument. De zone bestaat uit een laag hek met daarbinnen een bufferzone van gras, water, witte kiezelstenen of een combinatie hiervan.

Het hek moet een opening hebben die toegang biedt voor de kransenlegging op 4 mei en bij eventuele andere officiële ceremonieën. Buiten die momenten markeert de zone duidelijk dat dit geen doorloopruimte is.

De exacte vormgeving dient te worden ontwikkeld in overleg met de gemeente Amsterdam, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en een landschapsarchitect. Gezien de rijksmonumentstatus van het monument is een omgevingsvergunning vereist.¹³

Varianten voor de bufferzone

- Variant A: Gras: een groene strook rondom het monument welke is afgebakend door een laag sierhek. Dit is onderhoudsvriendelijk en “warmte-uitstralend”.
- Variant B: Witte kiezelstenen: in dezelfde tint als het travertijn van het monument. Het creëert een visuele eenheid en heeft waarschijnlijk weinig begroeiing om te onderhouden. Ook hier vindt een afbakening plaats met een laag sierhek.
- Variant C: Water: een smalle, ondiepe gracht rondom het monument. Dit is sterk symbolisch en past goed bij de Nederlandse identiteit. Waarschijnlijk heeft dit wel hogere aanlegkosten en is de vraag hoe hier in de winter mee wordt omgegaan.

7.2 Maatregel 2 — Gedragsregels en toezicht

Bij de beschermingszone komen duidelijke gedragsregels, gecommuniceerd via bordjes in meerdere talen. De regels zijn eenvoudig: het monument is geen zitplaats, geen speelplaats en geen podium. Laat geen troep achter.

Handhaving vereist toezicht. Wij stellen voor een combinatie van gemeentelijk toezicht op drukke momenten en een burgervrijwilligersinitiatief in de week voor 4 mei, waarbij vrijwilligers dag en nacht aanwezig zijn bij het monument. Dit laatst is overigens ingegeven door de meest recente bekladding van 4 mei 2026.

¹³Rijksmonumentenregister, monumentenregister.cultureelerfgoed.nl. Aangewezen als rijksmonument op 14 augustus 2009, beschermd onder de Erfgoedwet 2016. Structurele aanpassingen vereisen een omgevingsvergunning, getoetst door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

8. Argumenten voor het voorstel

Argument 1: De betekenis van het monument rechtvaardigt bescherming

Het Nationaal Monument herdenkt meer dan 200.000 Nederlanders die stierven in en door de Tweede Wereldoorlog. Het staat op de plek waar in 1945 bloed vloeide. Het is het middelpunt van de meest plechtige nationale ceremonie die ons land kent.

Die betekenis wordt in de huidige situatie niet weerspiegeld in de omgang met het monument. Een plek die staat voor het diepste nationale verlies mag wat onsmonument.nl betreft niet meer functioneren als doorgangspek of nietszeggende rustplek. De kloof tussen de symbolische waarde van het monument en de alledaagse omgang ermee is in de loop der decennia zo groot geworden dat ingrijpen niet langer een keuze is maar een noodzaak.

Argument 2 : Een beschermingszone tast de toegankelijkheid niet aan

Een veelgehoord bezwaar is dat een afscheiding het monument minder toegankelijk maakt. Dit argument snijdt volgens onsmonument.nl geen hout. Een opening in het hek maakt kransenlegging op 4 mei en ander formeel bezoek volledig mogelijk. Bescherming en toegankelijkheid zijn geen tegenpolen: ze zijn complementair. Een monument dat zichtbaar beschermd is straalt ook zichtbaar uit dat het belangrijk is.

Argument 3: Het monument is al meerdere keren significant veranderd

Tegenstanders van een afscheiding beroepen zich op het ontwerpprincipe van architect Oud die het monument bewust zonder grenzen ontwierp. Maar het monument van 2026 is niet meer het monument van 1956. De bakstenen kern van de pyloon is volledig vervangen door beton. De beeldengroepen zijn behandeld met acrylhars. Er is een rolstoelbaan aangelegd. Twee grote restauraties hebben het oorspronkelijke ontwerp ingrijpend veranderd.

De stelling dat het ontwerp nu opeens onaantastbaar zou zijn klopt historisch niet. Het monument zelf is een levend object gebleken dat al zeventig jaar wordt aangepast aan de noden van de tijd. Een beschermingszone is de volgende logische stap in die geschiedenis.

Argument 4: De norm stellen is minstens zo belangrijk als handhaven

Ook zonder perfecte handhaving heeft een beschermingszone waarde. Een laag hek met een groene bufferzone communiceert duidelijk: dit is een bijzondere plek. Veel van het respectloze gebruik van het monument is niet kwaadwillend maar onwetend. Toeristen die op de treden gaan zitten doen dat niet uit minachting, maar omdat er geen enkel signaal is dat dit niet de bedoeling is.¹⁴

De fysieke aanwezigheid van een grens verandert het gedrag van mensen. Dat is een van de meest robuuste bevindingen uit de omgevingspsychologie: mensen passen hun gedrag aan aan de signalen die de ruimte hen geeft. Een open, vlakke, grenzeloze ruimte nodigt uit tot doorgaan en aanraken. Een zichtbaar afgebakende zone nodigt uit tot stilstaan en respecteren.

¹⁴Jan Gehl, *Cities for People* (Washington D.C.: Island Press, 2010); CROW Kennisbank, 'Omgevingspsychologie en ontwerp verkeersruimte', kennisbank.crow.nl; RIVM, 'Invloed van de fysieke leefomgeving op gezond gedrag' (2022), gezondeleefomgeving.nl

Argument 5: Normen en waarden zijn veranderd

Zoals al eerder geschreven, is de Dam van 1956 niet de Dam van 2026. De stad Amsterdam ontvangt fors meer toeristen dan in 1956 die dus niet weten waar het monument voor staat. Het behoeft geen verdere toelichting dat de normen en waarden in die 70 jaar ook fors zijn veranderd. Daar komt bij dat steeds minder mensen in leven zijn die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt en derhalve het collectieve geheugen en bewustzijn ook veranderen. De samenstelling van ons land is veranderd en daarmee zijn er ook mogelijkheden gekomen van groepen die elk anders naar het monument kijken. Het is ook een verantwoordelijkheid van huidige generaties om het Nationaal Monument toegankelijk te houden voor toekomstige generaties.

9. Kanttekeningen en weerleggingen

Elk serieus voorstel verdient ook eerlijke kritiek. Hieronder staan de zeven meest te verwachten tegenwerpingen, geformuleerd zoals tegenstanders ze zullen formuleren, gevolgd door een weerlegging.

Kanttekening 1: Het ontwerp van Oud mag niet worden aangetast

Tegenwerping: Architect Oud heeft het monument bewust ontworpen als open en grenzeloos onderdeel van de openbare ruimte. Een afscheiding is strijdig met zijn architectonische intentie en tast de monumentale integriteit aan.

Weerlegging: Architectonische principes zijn niet eeuwig. Ze weerspiegelen de omstandigheden van hun tijd. De Dam van 1951 was een fundamenteel andere plek dan de Dam van 2026. Bovendien: het monument is al zeventig jaar lang herhaaldelijk en ingrijpend veranderd. De stelling dat het ontwerp nu opeens onaantastbaar zou zijn, is inconsistent met de feitelijke beheergeschiedenis van het monument.

Kanttekening 2: Een hek maakt het monument minder toegankelijk

Tegenwerping: Nederland heeft een traditie van een openbare en burgerlijke herdenkingscultuur. Een afscheiding maakt het monument tot een object dat je van afstand moet bewonderen in plaats van er bij te zijn.

Weerlegging: Een opening in het hek maakt fysieke aanwezigheid bij de kransenlegging op 4 mei volledig mogelijk. Bovendien: de toegankelijkheid van de herdenking zelf wordt al beperkt door compartimentering en maximaal aantal bezoekers. Een hek is daarin een minimale extra stap.

Daar komt bij dat een hek niet automatisch betekent dat het minder toegankelijk is. De Nachtwacht is nog steeds benaderbaar ook al is deze afgeschermd. Het voorstel om een afscheiding te plaatsen betekent niet dat er een metershoog hekwerk komt waardoor het monument niet meer te zien is. Sterker nog: het lage hek in combinatie met een grasstrook, water of kiezel geeft het monument misschien wel méér cachet. In combinatie met educatieve borden wordt het monument wellicht meer toegankelijker dan ooit tevoren.

Kanttekening 3: Gedragsregels zijn niet te handhaven op een druk stadsplein

Tegenwerping: De Dam is een van de drukste pleinen van Nederland. Er is geen realistische handhavingscapaciteit om gedragsregels rondom het monument te bewaken.

Weerlegging: Handhaving is nooit perfect, maar de afwezigheid van regels is erger dan onvolledige handhaving. Het signaal van een regel is al een gedragsverandering. De

combinatie van een fysieke afscheiding, duidelijke bordjes en zichtbaar toezicht op drukke momenten is aantoonbaar effectiever dan de huidige situatie van volledige normloosheid.

Kanttekening 4: De gemeente Amsterdam of het Rijk hebben geen budget

Tegenwerping: In tijden van bezuinigingen hebben de gemeente Amsterdam of het Rijk andere prioriteiten.

Weerlegging: Er is financieringsruimte via het Rijk (Ministerie van OCW, rijksmonumentenfonds) en via private bijdragen. De burgerinitiatief-route kan ook crowdfundingmiddelen mobiliseren. De financiering is en mag geen onoverkomelijk obstakel zijn als er politieke wil is.

Kanttekening 5: Een hek lost het onderliggende probleem niet op

Tegenwerping: De werkelijke oorzaak van respectloos gebruik is niet de afwezigheid van een hek maar de afwezigheid van historisch bewustzijn. Een hek lost de onwetendheid van bezoekers niet op.

Weerlegging: Dit argument is correct maar onvolledig. Een hek heft de onwetendheid niet direct op maar het schept de condities waaronder educatie effectief kan worden aangeboden. Informatieborden bij een afgeschermd zone worden anders gelezen dan informatieborden bij een bankje. De fysieke grens geeft de educatieve boodschap gezag. En in afwachting van een culturele bewustzijnsverandering die generaties duurt, is een fysieke maatregel de enige directe interventie die nu beschikbaar is.

Kanttekening 6: Het monument is eigendom van de gemeente, de petitie moet dus niet aan de Tweede Kamer worden aangeboden

Tegenwerping: De gemeente Amsterdam is eigenaar en beheerder van het monument. Het is aan de gemeente om te beslissen over de inrichting van de openbare ruimte. Het Rijk heeft hier geen directe zeggenschap en dus is de petitie aan de Tweede Kamer misplaatst.

Weerlegging: Dit klopt juridisch, maar mist de politieke realiteit. Het monument heeft rijksmonumentstatus, wat betekent dat de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed betrokken is bij alle structurele wijzigingen.¹⁵ Het nationale herdenkingsbeleid valt onder het ministerie van OCW. De gemeente is de uitvoerende partij maar het Rijk heeft een legitiem belang als het gaat om de bescherming van het nationale herdenkingssymbool. Een brief van de minister aan de burgemeester heeft meer gewicht dan een petitie van burgers. Daarnaast is dit het Nationaal Monument en dus ook het monument van de inwoners van Limburg, Zeeland en Groningen.

Kanttekening 7: Dit is een tijdelijke emotionele reactie op een incident

Tegenwerping: De roep om bescherming is ingegeven door recente incidenten en zal wegebben zodra de emoties zijn bekoeld. Bestuurders moeten niet reageren op de waan van de dag.

Weerlegging: De nood aan bescherming is niet nieuw. Al in de jaren zestig waren er ernstige problemen met de zogenoemde damslapers. In augustus 1970 leidde een slaapverbod tot rellen, waarbij uiteindelijk manschappen van de Koninklijke Marine werden ingezet.¹⁶ De discussie over bescherming loopt al decennia. De recente incidenten hebben

¹⁶Wikipedia, 'Nationale Dodenherdenking 1970 / Damslapers'; Historiek.net; noodverordening gemeente Amsterdam

de urgentie vergroot, maar het structurele tekort bestond al lang. Bovendien: als de emoties wegebben en het beleid toch verandert, is dat geen bewijs dat het beleid verkeerd was; het is bewijs dat de urgentie eindelijk is doorgedrongen.

Daarnaast is het goed om op te merken dat deze petitie niet is ingegeven met het idee dat hiermee wordt voorkomen dat raddraaiers het monument niet meer zouden bekladden. Helaas kan dat niet uitgesloten worden. Het is wel zo dat de bekladding van 4 mei 2026 de druppel was in hoe er door onsmonument.nl wordt aangekeken naar de omgang met het monument. De ideeën die worden voorgesteld zien dus met name toe op al die andere dagen dan 4 mei.

Wie kwaad wil, kan kwaad doen. Dat is helaas de realiteit. Maar de voorstellen die onsmonument.nl doen, zien niet eens toe op die kwaadwillenden. De voorstellen zien toe op de alledaagse bezoeker van het Nationaal Monument die dus voor een deel uit onwetendheid wat achtelozer met het Nationaal Monument omgaan.

Het is tijd dat wij als samenleving de verantwoordelijkheid nemen om met meer respect voor ons Nationaal Monument om te gaan.

Impressies

Met behulp van AI zijn er drie impressies gemaakt voor de fysieke afscheidingen voor het Nationaal Monument.

Vooraanzicht van het Nationaal Monument met een hek en een grasstrook.

Vooraanzicht van het Nationaal Monument met een hek, een grasstrook en kiezel.

Vooraanzicht van het Nationaal Monument met een hek, water en een grasstrook.

Bijlage: Bronnen

De onderstaande bronnen zijn als voetnoten verwerkt in het document.

Slachtoffercijfers Tweede Wereldoorlog

- Nationaal Comité 4 en 5 mei, De doden tellen. Slachtofferaantallen van de Tweede Wereldoorlog en sindsdien, 2e herziene druk (Amsterdam, 2016).
- CBS, Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek (1948) — CBS-schatting van 210.000 directe oorlogsslachtoffers.
- NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies, 'Verlies aan mensenlevens (cijfers)'. niod.nl/nl/veelgestelde-vragen/verlies-aan-mensenlevens-cijfers

Geschiedenis van de Dam en het monument

- Nationaal Comité 4 en 5 mei, Amsterdam — Nationaal Monument op de Dam. 4en5mei.nl/oorlogsmonumenten/zoeken/1621
- Stichting Memorial voor Damslachtoffers 7 mei 1945 / Nationaal Comité 4 en 5 mei, Amsterdam — Memorial Damslachtoffers 7 mei 1945. 4en5mei.nl/oorlogsmonumenten/zoeken/3931
- Historiek.net, 'Het Nationaal Monument op de Dam: geschiedenis en symboliek'. historiek.net/nationaal-monument-op-de-dam/42429
- Wikipedia, 'Nationaal Monument op de Dam'. nl.wikipedia.org/wiki/Nationaal_Monument_op_de_Dam
- Oorlogsgravenstichting, Amsterdam — Nationaal Monument op de Dam. oorlogsgravenstichting.nl/monumenten/amsterdam-nationaal-monument-op-de-dam

Juridische status

- Rijksmonumentenregister, monumentenregister.cultureelerfgoed.nl — aanwijzing als rijksmonument op 14 augustus 2009.
- Erfgoedwet 2016 (opvolger van de Monumentenwet 1988).

Nationale Dodenherdenking en veiligheid

- Wikipedia, 'Nationale Dodenherdenking'. nl.wikipedia.org/wiki/Nationale_Dodenherdenking
- Gemeente Amsterdam, Noodverordening Dam (jaarlijks uitgevaardigd voor de Nationale Dodenherdenking).

Omgevingspsychologie

- Gehl, Jan. Cities for People. Washington D.C.: Island Press, 2010.
- CROW Kennisbank, 'Omgevingspsychologie en ontwerp verkeersruimte'. kennisbank.crow.nl
- RIVM, 'Invloed van de fysieke leefomgeving op gezond gedrag' (2022). gezondeleefomgeving.nl

Economische waarde cultureel erfgoed

- Rouwendal, J. & Lazrak, F., 'Cultureel erfgoed en de waardeontwikkeling van vastgoed', in: Cultureel erfgoed op waarde geschat (Platform31/VU Amsterdam, 2013). Zie ook: monumentenregie.nl/thema/economische-waarde

onsmonument.nl | info@onsmonument.nl | Mei 2026